

פרפראות פאר

סיפור החנווני שנתן לעני בהקפה

עמוד טו

עמוד א מפתח ענינים סוכות שמחת תורה תשע"ז

כשחל להיות בשבת יש השלמה למגילה ואין השלמה לנטילת לולב

טורחת כל משה לשבת במה פליגי שמאי והלל

עמוד ט

ביאור בהושענא לשבת ממתנת עד כלות השבת

כי בסוכות הושבתי הוא פרעון למ"ש אברהם אבינו והשענו תחת העץ

למה שינו חז"ל בהביאם הפסוק בענין אמירת שקר

עמוד י

ביאור בדיוק קשה בלשון הגמרא

עמוד יא

ביאור בכתוב מה יתרון לאדם בכל עמלו וגוי עמל היא בעיני

בסוכות יש ללמוד מהנמלה כמ"ש לך אל נמלה

עמוד יב

ביאור הושע נא הון ממארה הוא המשך לדגן מדלקת

הושענא למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש ביאור מבעל דברי שאול

עמוד יג

דברים נוראים מהזוהר הקדוש להושענא רבה ושמיני עצרת

רמז יש לגי פעמים בשנה שנוהגין לאכול בשר שנתעלם מן העין

עמוד יד

מפתח ענינים שמחת תורה תשע"ז

והיית א"ך שמח הם שבעת ימי החג ונשמחה ב"ך הוא שמחת התורה

צילא דמהימנותא שבחג הוא ההכנה לחלק התורה בשמחת תורה

עמוד ב

ע"י הסוכה מוכיח הקב"ה מי הם אוהביו וביאור ואוהביו כצאת השמש בגבורתו

טעם נאה שהיום הראשון נקרא ראשון לחשבון עונות, ע"ד המהרש"א

עמוד ג

טעם נכון לסוכה ולשינה בסוכה מהגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל

בקשת שכר על קיום מצות סוכה

רמז לשם מהאושפיזין שע"י גימטריא

עמוד ד

הקיתון ששפך רבו על פניו אפשר שהוא כוס שמזג לרבו בניסוך המים

תירוץ נאה בקושיית הרמב"ם בדי' מינים שבלולב מעכבין זה את,

ביאור המלבים בלשון על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו

עמוד ה

דיוק בשינוי הלשון בתורה ובגמרא

נטילת האתרוג אפשר שהוא לתקן חטאו של אדם הראשון

הדמיון בין צל וכבוד לסוכה

עמוד ו

כשמנסכין את המים בחג, נעשה שלום ורעות בין מים למים

בשורת השלום באה ע"י נהר

עמוד ז

ביאור בדרך צחות אתרוג שוה לאילן בשלושה דרכים

ביאור בהושענות לשבת שנקט השבת בלשון נצורה

עמוד ח

איתא בגמרא בחמשים שנה זו היא מיתת כרת, ע"כ,

כתבו התוספות (מועד קטן כ"ח ע"א ד"ה מת בחמישים), **בירושלמי** (ביכורים ו' ע"ב) **דייק**, מהא דכתיב, **ימי שנותינו שבעים שנה, דל עשרין דלא איענש עליהן, נשתיירו חמשים,**

ומקשה התוס' על הירושלמי, ותימה לפי דהא משמע בשמעתין **דבחמשים משנולד קאמר,**

ביאור המהרש"א בדברי הירושלמי המובא בתוספות

כתב המהרש"א (מועד קטן כ"ח ע"א ד"ה מת בחמישים), לבאר את הירושלמי מקושיית התוספות, **"ימי שנותינו בהם שבעים שנה"**, צא מהם **עשרים** שנים הראשונים, **שבהם אין אדם נענש**, נותרו **חמישים שנה**, והם **כדמיון היובל**, מ"ט שנים, ושנת **החמישים**, שהוא שנת **היובל** שבהם שב איש אל אחוזתו, והוא שנת **השבעים לאדם**, שהוא תכלית האדם, שישוב אל אחוזתו,

מ"ט שנים הם ימי חשבון וספירה, שהם מכוונים כנגד **ספירת העומר**, ויום החמישים הוא קודש חג השבועות, ולמאן דאמר **דבניסן נברא העולם**, היה תחילת הבריאה בכ"ה באדר, הרי **כ' יום עד יום ראשון של פסח**, שהן חשובין כימי **שנות נעורים**, **דלא איענש עליהו**, ואח"כ **מיום שיצאו ממצרים** ימי הספירה **מ"ט יום**, יום לשנה עד חג השבועות, שהוא ביום **החמישים דמיון היובל**, אלו תו"ד המהרש"א, (עיי"ש באריכות דבריו לבאר דברי הירושלמי)

עכ"פ מבואר, דעשרים ימים הראשונים **מבריאת העולם**, הם כנגד עשרים שנים הראשונים שאין אדם נענש,

בדרך המהרש"א מבואר כו"פ למה ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון עונות

בכך אפשר לפרש, דלדידן דאמרינן דבתשרי **נברא העולם**, היה תחילת הבריאה בכ"ה באלול, הרי **כ' יום**, עד **יום ראשון של סוכות**, שבהם אין אדם נענש, לפיכך נקרא **יום הראשון**, ראשון לחשבון עונות. שעד אז אין אדם נענש.

* * * * *

ע"י הסוכה מוכיח הקב"ה מי הם אוהביו וביאור ואהביו כצאת השמש בגבורתו

איתא בגמרא (עבודה זרה ג' ע"א) אמר הקב"ה לעכו"ם, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה, מיד כל אחד הולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם **חמה בתקופת תמוז**, וכל אחד ואחד **מבעט בסוכתו ויוצא**,

והרי ישראל נמי, זימני דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא, והוי להו **צערא**, ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, נהי דפטור, **בעוטי מי מבעטי**, ע"כ,

מבואר, דישראל, אעפ"י דהוי ליה **צערא**, אינו מבעט, אלא **שמח ביסוריו**, והעכו"ם כשמצטער, **מבעט ביסורים**,

איתא בגמרא, (שבת פ"ח ע"ב, ועוד), תנו רבנן עלובין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, **עושין מאהבה ושמחין ביסורין**, עליהן הכתוב אומר (שופטים ה' ל"א) **"ואוהביו כצאת השמש בגבורתו"**,

ביאור הכתוב, כי ע"י הוצאת השמש בגבורתו, מוכיח הקב"ה מי הם אוהביו

וכך אפשר לפרש, כאשר הקב"ה רוצה להראות מי הם אוהביו **שעושין מאהבה ושמחין ביסורין**, הוא עושה זאת ע"י **הסוכה**, בהוצאת השמש בגבורתו, **שמקדיר עליהם חמה**, וע"י כך רואים מי הם אלה שבועטין ביסורים, ומי הם **אוהביו**, **ששמחים ביסורים**, וזה הפירוש **ואוהביו**, כיצד נדע מי הם אוהביו, **כצאת השמש בגבורתו**, ע"י הוצאת חמה מנרתיקה.

* * * * *

טעם נאה שהיום הראשון נקרא ראשון לחשבון עונות, ע"ד המהרש"א

איתא במדרש (תנחומא אמור פרק כ"ב) **כתיב** (ויקרא כ"ג מ') **"ולקחתם לכם ביום הראשון"**, ראשון לחשבון עונות, ע"כ,

בקשת שכר על קיום מצות סוכה

בתפילה שקודם כניסתו לסוכה יאמר, ובזכות צאתי מביתי החוצה ודרך מצותיך ארוצה, יחשב לי זאת כאלו הרחקתי נדוד,

וקשה, דהבקשה, יחשב לי זאת כאלו הרחקתי נדוד, נראה כבקשת שכר ולכפרת עונות ע"י גלות, על קיום מצוות סוכה, ואיך אפשר לבקש שכר על קיום מצווה, הא שנינו, (אבות א' ג' ע"ז ע"ז ע"ט ע"א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס,

איתא בגמרא, (פסחים פ"ו ע"ב) כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא, ובמצוות סוכה הקב"ה אומר צא מדירת קבע, וע"ז אפשר לבוא בטענה ולומר, הרי למדנו "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא", לפיכך, מכיוון ויכלנו לפטור עצמנו בטענה, מלצאת, לכן אין כאן בקשת שכר על קיום המצוה, אלא בקשת שכר, על שלא באנו בטענה.

* * * * *

רמז לשם מהאושפיזין שע"י גימטריא

הרה"צ ר' יחזקאל משינווא זצוק"ל, היה נוהג באשפיזא דיוסף הצדיק, שהיה משתתף בחלוקת משקה, ואמר כי כל מי שהגימטריא של שמו, כמספר אחד מבעלי האושפיזין, הוא גם נחשב לבעל אושפיזין, ו"יחזקאל" ו"יוסף", חושבנא דדין כחושבנא דדין, שהם במספר מאה חמישים ושש, וכך מסופר גם על עוד צדיקים שנהגו כן,

ויש לתת רמז לכך, מהא דאיתא בגמרא (בבא מציעא כ"ג ע"ב), בהני תלת מיילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת, ובפוריא, ובאושפיזא,

אפשר לפרש, דמשנו במלייהו, באושפיזא, הכוונה, שאע"פ שאין שמם כשם בעל האושפיזין, אלא שונה משם בעל האושפיזין, ורק בגימטריא הוא דומה לו, עם כל זה עבידו דכאילו משנו שמם, באושפיזא, ומחשבין להיות שמם כבעל האושפיזא, וזהו, דמשנו במלייהו, באושפיזא.

* * * * *

טעם נכון לסוכה ולשינה בסוכה מהגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל

איתא בגמרא (תענית כ"ד ע"ב) ההוא גברא דאיחייב נגדא בבי דינא דרבא, נגדיה רבא ומית, אשתמע מילתא בי שבור מלכא, בעא לצעורי לרבא, אמרה ליה איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא לברה, לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי, דכל מאן דבעיין ממרייהו יהיב להו, אמר לה, מאי היא, בעיין רחמי ואתי מיטרא, אמר לה, ההוא משום דזימנא דמיטרא הוא, אלא לבעו רחמי האידנא בתקופת תמוז וליתי מיטרא, שלחה ליה לרבא, (דרחמא ליה לרבא, רש"י), כוין דעתך, ובעי רחמי דליתי מיטרא, בעי רחמי ולא אתי מיטרא, אמר לפניו, רבונו של עולם, (תהלים מ"ד ב') "אלקים באזנינו שמענו, אבותינו ספרו לנו, פועל פעלת בימיהם בימי קדם", ואנו בעינינו לא ראינו, אתא מיטרא, עד דשפוד מרזבי דצפורי לדיגלת,

אתא אבוה איתחזי ליה בחלמיה, ואמר ליה, מי איכא דמיטרח קמי שמיא כולי האי, ואמר ליה, שני דוכתיך, (אל תשכב במטתך הלילה, רש"י), שני דוכתיה, למחר, אשכחיה דמרשם פורייה בסכיני, (רש"י, שרצו שדים להורגו, וחתכו את מטתו), ע"כ,

השווה הגאון מעשה זה לימים הנוראים וסוכות

כתב הגאון ר' שלמה קלוגר מבראד ז"ל, עפ"י דברי הגמרא הנ"ל, (מובא בספר פרדס יוסף, פרשת אמור, (עמוד רצ"א),

וראיתי טעם נכון לסוכות, דמוכח מזה דמי שטרח קמי שמיא יותר מדאי ראוי לירא ממזיקין, וצריך לשנות מקומו, כן בימים נוראים שהטרחנו בוראינו בתפילה, יתר מדאי, יש ג"כ לירא מפני מזיקין, וצריך לשנות מקומו, לכן צוה הקב"ה לצאת מבית לסוכה, ודפח"ח, ע"כ,

נראה לומר עפ"י טעם נכון זה, דלפיכך הקפידו כל כך על שינה בסוכה.

* * * * *

הדין הוא, כי העיכוב הוא רק כאשר אין לו את כל המינים, או את שני התפילין, אבל כאשר יש לו את שני התפילין, או את כל המינים אינם מעכבין, ומתרץ עיי"ש.

תירוץ לקושיית הרמב"ם ע"ד הדרוש

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, אלו התפילין, כי התפילין מביאים שיראו עליך את שם ה', ויראו ממך,

בארבעת המינים נאמר, ולידע איך שמך נקרא עלי, ויראו מגשת אלי, שגם ארבעת המינים מביאים, שיראו עליך את שם ה' ויראו ממך,

אך ההבדל הוא, שבארבעת המינים, נאמר תקרב אחד אל אחד והיו לאחדים בידי, ולידע איך שמך נקרא עלי ויראו מגשת אלי, כלומר, רק כאשר כולם יחד רק אז יודעים איך שמך נקרא עלי, ולכן אמרה המשנה, מעכבין זה את זה,

משא"כ בתפילין, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' וכו', אמרו חז"ל אלו תפילין שבראש, כי מספיק רק תפילה אחת כדי לידע איך שמך נקרא עלי, ולכן אמרה המשנה הלשון אין מעכבין זה את זה.

* * * * *

ביאור המלבים בלשון על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו

כתיב (תהילים קל"ז), "על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו",

כתב המלבי"ם (תהלים פרק קל"ז פסוק ב) "על ערבים בתוכה", הגם שהיה לנו בבבל כל התענוגים הערבים ונעימים לגוף, ובכ"ז על זה בעצמו תלינו כנרותינו, ולא רצינו לשמוח בטובה, וזה בעצמו היה לנו לאבל, שארץ האויב מלאה ערבות ועדן, ועיר ה' חרבה,

* * * * *

הקיתון ששפך רבו על פניו אפשר שהוא הכוס שמזג לרבו בניסוך המים

איתא בגמרא, (סוכה כ"ח ע"ב), ירדו גשמים, מאימתי מותר לפנות וכו', משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו, ע"כ,

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) מפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ע"כ,

נראה לפרש, כי מזיגת כוס לרבו הוא, המים של ניסוך המים, שהם באים כדי שיתברכו הגשמים, ואם ירדו בחג, אינם גשמי ברכה, וע"ז אמר, שאותם המים שבאתם למזוג כוס לרבו, בניסוך המים, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, אותם המים שפך לו חזרה, שאינם גשמי ברכה בחג.

* * * * *

תירוץ נאה בקושיית הרמב"ם בד' מינים שבלולב מעכבין זה את

איתא בגמרא, (מנחות כ"ז ע"א) ד' מינים שבלולב מעכבין זה את, ופירש הרמב"ם בפירוש המשניות שם, ודע, שאם יש ברשותו ד' מינים שבלולב, יכול ליטול אחד אחד, ויוצא בהן ידי חובתו. והעיכוב הוא רק אם אין בידו את הד' מינים, אבל אם יש בידו ולקח אחד אחרי השני אינו מעכב,

איתא בגמרא (מנחות ל"ח ע"א), תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש, ושל ראש אינה מעכבת את של יד, ופירש הרמב"ם בפיה"מ שם, ומה שאמרו תפלה של יד אינה מעכבת של ראש, על מנת שיהיו אצלו שתייהן, אבל אם אין אצלו אלא של ראש או של יד, אז אין מותר לו להניחה עד שיעשה האחרת, והוא כן מעכב, רק אם שתיהם בידו והניח אחד אחר השני, אז אינו מעכב,

קושיית הרמב"ם בשינוי הלשון בגמרא כשאין הבדל בדינים

אבל יש לך להקשות, על הבדל הלשון במשנה, בין ארבעה מינים, שכתב שמעכבין, לבין תפילין שכתב שאין מעכבין, מכיוון ובשניהם

תיקון לחטאו של אדם הראשון ע"י האתרוג

אפשר לומר, דאדם הראשון כשאכל האתרוג בניגוד לציווי השי"ת, עשה זאת "למען דעת", כמ"ש ועץ "הדעת" טוב ורע,

ולתקן זה נוטלים האתרוג, "למען דעת" כל עמי הארץ, כי אנו מצווין לעשות אך ורק את רצון הבורא, ואין עוד

* * * * *

הדמיון בין צל וכבוד לסוכה

כתיב, (ישעיה ד' ה'), "וברא ידוד על כל מכוון הר ציון ועל מקראה, ענן יומם ועשן ונגה, אש להבה לילה, כי על כל כבוד חפה, וסכה תהיה לצל יומם מחרב, ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר" וגו',

בפסוקים אלו, הביא ישעיהו הנביא, את ענני הכבוד, והסוכה, בברית יחד, וגם כידוע, הסוכה היא זכר לענני הכבוד, והסוכה עשויה לצל, כמו ענני הכבוד, כמו שאמר הנביא,

הדומה בצל לענני כבוד

איתא בגמרא (עירובין י"ג ע"א), כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו, ע"כ, ומכאן למדו לומר, כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו,

ביאור הדבר הוא, כמו שכאשר יביט האדם אל הצל שלו, אם הצל לפניו והוא ינסה לרוץ אחרי צילו הצל יברח ממנו, ואי אפשר לתפוס את הצל, כמה שירוץ יותר, הצל יברח יותר,

ומנגד, כאשר הצל נמצא אחרי האדם, כמה שיברח האדם מהצל, הצל ירוץ אחריו, וזה הדמיון בין הצל לכבוד, כי הצל הוא כמו הכבוד, והסוכה שעשויה לצל היא זכר לענני הכבוד.

הבורח והרודף בכבוד למידים מדין סוכה

איתא בגמרא (עירובין י"ג ע"א), מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי,

דיוק בשינוי הלשון בתורה ובגמרא

כתיב (ויקרא כ"ג מ'), ולקחתם לכם ביום הראשון, פרי עץ הדר, כפת תמרים, וענף עץ עבת, וערבי נחל,

כתיב (תהילים קל"ז), על ערבים בתוכה תלינו כנרותינו, ובמפרשים, ערבים - שם אילן סרק הגדל אצל הנחלים,

איתא בגמרא (סוכה ל"ד ע"ב), רבי ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות,

בתורה ובכתובים נקראים הערבות בלשון זכר, ובגמרא נקראים ערבות בלשון נקבה

וצריך לבאר ולומר, כי בתורה ובתהילים מדובר על העץ של הערבות, ועץ הוא לשון זכר, ובמשנה מדובר על בדי הערבה, והבדים נקראים בלשון נקבה. ונראין הדברים, דבהדס כתיב וענף עץ עבת, שהוא העלה, ובערבה לא מוזכר העלה, כי הכוונה אל העץ.

* * * * *

נטילת האתרוג אפשר שהוא לתקן חטאו של אדם הראשון

כתיב (בראשית ב' ט') "ויצמח ידוד אלקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע",

איתא בגמרא (תענית כ"ט ע"ב) **כתיב** (בראשית כ"ז כ"ז) "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'", אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כריח שדה של תפוחים,

כתבו התוספות (תענית כ"ט ב') - י"מ תפוחים כריח אתרוגים, וכ"כ כתבו התוס' (שבת פ"ח ע"א) דתפוח היינו אתרוג,

איתא במדרש (בראשית רבה פרשת בראשית פרשה טו סימן ז) כתיב כי טוב "העץ" למאכל, אמרת צא וראה איזהו אילן שעצו נאכל כפריו, ואין את מוצא אלא אתרוג, מבואר, דעץ שאכל אדם הראשון היה אתרוג

מנחתך", כתב רש"י, מלח ברית - שהברית כרותה למלח, מששת ימי בראשית, שהובטחו, ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג, (לשון רש"י, ומדרש חכמים הוא, רמב"ן)

ניסוך המים עושה שלום בין מים למים

מבואר הדבר, כי ניסוך המים, הובטח למים התחתונים, לעשות שלום בין מים התחתונים למים העליונים, לפי שהם היו במחלוקת, כדאיתא במדרש (בר"ר ה' ג'), ונקטו חז"ל בלשון, תהום אומר לחבירו, קול שני ריעים, אני שומע,

לפי"ז אפשר לומר, דלכך נקראת הסוכה, סוכת שלום וסוכת שלומך, דבניסוך המים שבחג הסוכות, נעשה שלום וריעות, בין מים עליונים למים תחתונים,

* * * * *

בשורת השלום באה ע"י נהר

איתא בגמרא, (ברכות נ"ו ע"ב), אמר רבי חנן שלש שלומות הן, (רש"י, שלש חלומות המבשרים שלום), נהר, צפור, וקדרה, נהר, דכתיב (ישעיה ס"ו י"ב) "הנני נוטה אליה כנהר שלום", ע"כ,

איתא בגמרא, (נדרים מ' ע"א) נהרא מכיפיה מתברך, ובר"ן פירש, מכיפיה, מסלעו, כלומר, ממקורו הוא מתגדל, שאע"פ שאנו רואים שכשהגשמים יורדין נהרות מתרבים, עיקר רבויין ממקורן הוא, כדאמר"י בפרק סדר תעניות (דף כ"ה), אין לך כל טפח וטפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים, ע"כ,

א"כ מצינו, שבנהר, המים העליונים מתחברים עם המים התחתונים, שהיו במחלוקת, ולפיכך כשהם מתחברים, דבר זה מבשר שלום.

* * * * *

ולא עוד, אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן,

כאותה ששינו, מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין, אמרו בית הלל לבית שמאי, וכי לא כך היה מעשה שהלכו זקני בית שמאי, וזקני בית הלל (והקדימו דברי בית שמאי לדבריהן) לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו יושב ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, אמרו להן בית שמאי, משם ראיה, אף הן אמרו לו, אם כך היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, ללמדך שכל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו וכל המגביה עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו כל המחזר על הגדולה, גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה, גדולה מחזרת אחריו, ע"כ,

מבואר, כי לימוד זה שלמדנו, שכל המחזר על הגדולה, גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה, גדולה מחזרת אחריו, ילפינן מדין של סוכה,

ואפשר לרמז למה שאמרנו, כי הסוכה שעשויה לצל, וענני הכבוד עשויין לצל, ובשניהם כל הבורח וכל הרודף, שוים

* * * * *

כשמנסכין את המים בחג, נעשה שלום וריעות בין מים למים

איתא בגמרא, (תענית כ"ה ע"ב), אמר רבי אלעזר, כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחבירו אבע מימך (הגבר נביעותיך), קול שני ריעים אני שומע (ניסוך המים וניסוך היין, רש"י),

שנאמר (תהלים מ"ב ח') "תהום אל תהום קורא לקול צנור" (מים עליונים ומים תחתונים, רש"י, כל אחד קורא לחבירו, מהרש"א) ע"כ,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ד' פסקה ו') למה אין כתיב בשני כי טוב, רבי חנינא אומר, שבו נבראת מחלוקת, שנאמר (בראשית א' ו') ויהי מבדיל בין מים למים, (בין מים עליונים למים תחתונים), ע"כ,

כתיב (ויקרא ב' י"ג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל

ביאור בדרך צחות אתרוג שוה לאילן בשלושה דרכים

איתא בגמרא (תענית ה' ע"ב) אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב, ועייף, וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצילו נאה ואמת המים עוברת תחתיו, אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו, וכשביקש לילך, אמר **אילן אילן, במה אברכך**, אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת תחתך,

אלא יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין ממך, יהיו כמותך, אף אתה במה אברכך, אם בתורה, הרי תורה, אם בעושר, הרי עושר, אם בבנים, הרי בנים, **אלא יהי רצון, שיהיו צאצאי מעידך כמותך**, ע"כ,

איתא בגמרא (קידושין ב' ע"ב), **אתרוג שוה לאילן בג' דרכים**,

אתרוג רמז לסוכה ששוה לאותו אילן

בג' דברים אלו, אנחנו מוצאים שהסוכה שווה לאותו אילן, דמצות סוכה יש לקיים בשינה, באכילה, ובשתיה, ובמשל של אותו אילן אנו מוצאים את אותם הדברים, עייף לשינה, רעב לאכילה, וצמא לשתיה,

כמו כן אנו מוצאים בסוכות ג' דברים השווים לאותו אילן

פירותיך, שווה לפרי עץ הדר, צילך, שווה לסוכה תהיה לצל יומם, אמת המים, שווה לניסוך המים,

כמו כן באילו בירכו להמשך הדורות כך הוא בסוכה

יש לומר, שהדבר השווה ומשווה בין האילן לסוכות הוא, כמו שבאילן בירכו שיהיו צאצאי מעידך כמותך, כלומר שבירכו על הדורות הבאים, כן בסוכה **כתיב** (ויקרא פרק כג מ"ג) למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו'.

ביאור בהושענות לשבת שנקט השבת בלשון נצורה

בתפילת הושענות לשבת, נאמר, **אום נצורה כבבת**, בוננת בדת נפש משיבת. גומרת הלכות שבת,

יש להבין, מדוע נקט הפייטן את שמירת השבת, כאן בהושענות, בלשון "נצורה", **דייקא**,

אפשר לומר, מכיוון דבשבת אין נוטלים את ארבעת המינים, וכדי להזכיר בהושענות את ארבעת המינים, אומרים בלשון "נצור, משום שבארבעת המינים אנו מוצאים את הלשון נצור, כדלקמן,

איתא במדרש (ויקרא רבה פרשה ל' פסקה י"ד) רבי מני פתח, **כתיב** (תהלים ל"ה), **"כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך"**, לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב,

השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם,

וההדס דומה לעין,

וערבה דומה לפה,

והאתרוג דומה ללב,

אמר דוד, אין בכל האיברים גדול מאלו שהן שקולין כנגד כל הגוף, הוי **כל עצמותי תאמרנה**, ע"כ,

בכל אלו הארבעה, מצינו הלשון נצור

הדס דומה לעין, ומצאנו, **יצרנהו כאישון עינו** (דברים ל"ב),

ערבה דומה לפה, ומצאנו, **נצור לשונך מרע** (תהילים ל"ד),

אתרוג דומה ללב, ומצאנו, **מכל משמר נצור לבך** (משלי ד' כ"ג),

לולב דומה לשדרה של אדם,

וכך מצאנו, שהשדרה של אדם דומה ללולב,

אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה,

אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים, (בוטח שתזדמן לו נאה לשבת, רש"י), שנאמר **ברוך ה' יום יום**, (יום יום - יעמס לנו את צרכינו ועזרתנו, רש"י),

בתפילת הושענא לשבת, טורחת כל מששה לשבת. וביארו בואריס, כי אלו כדברי שמאי הזקן, שכל הששה ימים היה טורח לשבת, וי"מ טורחת כל מששי לשבת ואלו כדברי הלל הזקן,

ביאור במה חולקים הלל ושמאי בענין ההכנה

איתא בגמרא (שבת ל"א ע"א) שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני **שמאי**, אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, **דחפו באמת הבנין** שבידו, בא לפני **הלל**, גייריה, אמר לו **דעלך סני לחברך לא תעביד**, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור,

ביאור במה שעשה שמאי שדחפו באמת הבנין

יש לבאר, הכונה **שדחפו פירוש שדחהו**, באומרו, כי לבוא ולהתקרב להשי"ת הוא רק בדרך הדרגה, צא ולמד **מאמת הבנין**, הרי אי אפשר לבנות מבלי לבוא מהמוקדם אל המאוחר, ויש קודם לבנות את היסודות ואחרי כן להמשיך, ואי אפשר להגיע לקומה עליונה, שלא בהדרגה, כך לא ניתן להגיע להקב"ה שלא בהדרגה,

אבל הלל דעת אחרת היתה עמו, ואמר לאותו הגר צא ולמד **מעצמך**, האם היית רוצה **שחברך יעשה נגד רצונך**, רעיון שאפילו גוי יכול להבין, ולכן אתה אל תעשה נגד רצונו של הקב"ה שהוא רעך וריע אביך, (עיי"ש בפירש"י). **ולכן היה סובר הלל**, שמתוך מה שאדם לומד מעצמו, הוא, כן יכול להגיע שלא בהדרגה,

וזהו גם מחלוקתם לגבי ההכנה לשבת,

שמאי אומר שלכבוד השבת אפשר להגיע רק בהדרגה, ולכן יום אי לוקח בהמה, וכאשר מוצא נאה הימנה עולה דרגה, וכך הלאה,

אבל הלל היה אומר צא ולמד מעצמך מה קורה אצלך כל יום, כמו שהיה לך היום לאכול והקב"ה הכין לך כך יהיה יום יום,

כתיב (שיר השירים ז' ח'), **זאת קומתך דמתה לתמר, כתב רש"י**, ראינו נוי קומתך בימי **נבוכדנצר**, שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם, ואת עומדת מולו **בקומה זקופה כתמר הזה**. ע"כ,

ובנבוכדנצר מצינו הלשון **נצור**, בפסוק שאומר הנביא (נחום ב' ב'), **עָלָה מִפִּיךָ עַל פְּנֵיךָ נָצוֹר מְצוּרָה, וברש"י**, **נצור מצורה, נבוכדנצר** מלך בבל, שהוא צר עליו. א"כ נצור מצורה הוא נבוכד נצר,

מבואר לנקיטת הלשון נצור בהושענא לשבת

לפי"ז מובן למה נקט הפייטן בהושענות של שבת, בלשון הושענא אום **נצורה** דייקא. שכל הדי' מינים מרומזים בלשון **נצור**.

* * * * *

כשחל להיות בשבת יש השלמה למגילה ואין השלמה לנטילת לולב

איתא בגמרא (סוכה מ"ב ע"ב), ולידחי שבת, (נטילת לולב) אמר רבה גזרה **שמא יטלנו בידו**, וילך אצל בקי ללמוד, **ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים**, והיינו טעמא דשופר, והיינו טעמא **דמגילה**,

נשאלת השאלה למה **במגילה**, עושים השלמה אם חל להיות בשבת, ומקדימין קריאת המגילה, **ובלולב** אין עושין **השלמה** לנטילת לולב של יום **השבת**,

ויש לתרץ, משום ששופר **ולולב**, הם מצוות שצונו הקב"ה לעשותם, וכשחל **בשבת**, פטרנו הקב"ה מן המצוה, אך **קריאת המגילה**, הוא שבח והלל על הנסים, כמ"ש **קריאתה זו היא היללא**, ואנו איננו מוותרים על ההודיה לקב"ה.

* * * * *

טורחת כל מששה לשבת במה פליגי שמאי והלל

איתא בגמרא (ביצה ט"ז ע"א), תניא אמרו עליו על **שמאי הזקן**, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה, אומר זו לשבת, מצא

הוא ליוה לבניו, (שמות י"ג כ"א), וה' הולך לפניו יום, לפניהם יומם,

הוא הביא לפני המלאכים מים, שנאמר (בראשית שם ד'), יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם, וכן ואל הבקר רץ אברהם, אמר לו הקב"ה, היא טהרתם של בניך, יהיו נותנים מן אפר פרה לתוך המים, ומזים ומטהרים, עכ"ל הפסיקתא,

מה שיש להקשות במאמרז"ל

יש לברר, למה למד מהפסוק מתהלך בתומו שזה היה אברהם, ולמד ארבעה דברים אלו דייקא,

יש לומר, משום שבארבעה דברים אלו מצינו תמימות, ולכן למד מהכתוב של תמימות וארבעה דברים אלו דייקא
לחם, צריך לבצוע בלחם שלם, וגם על שתי לחם, יבצעו תמימים,
סוכה, סכך ודפנות, אתרוג לולב צריך להיות שלם ולא חסר.

וה' הולך לפניו וכו', כתיב ולא ימיש וברש"י שהיו משלימין יום ולילה.
אפר פרה, פרה אדומה תמימה.

* * * * *

למה שינו חז"ל בהביאם הפסוק בענין אמירת שקר

כתיב (ירמיהו ט" ד') "למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו",

כתיב (תהלים ק"א) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני",

בגמרא סוכה מובא הפסוק למדו לשונם וגו'

איתא בגמרא (סוכה מ"ו ע"ב), אמר רבי זירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה שיקרא, שנאמר "למדו לשונם דבר שקר", ע"כ,

בגמרא יבמות מובא הפסוק למדו לשונם וגו'

איתא בגמרא (יבמות ס"ג ע"א), רב הוה קא מצערא ליה דביתוהו, כי אמר לה עבידי לי טלופחי, (עדשים), עבדא ליה חימצי (קטניות), חימצי - עבדא ליה טלופחי.

ובאמונה זאת יהיה גם לשבת, וזהו ברוך השם יום יום.

* * * * *

ביאור בהושענא לשבת ממתנת עד כלות השבת

יש לשאול, בודאי צריך להמתין עד כלות השבת, אלא מה יחלל שבת,

יש לפרש על דרך יהא חלקי

איתא בגמרא (שבת דף ק"ח עמוד ב), ואמר רבי יוסי, יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי.

כתב רש"י ממכניסי שבת בטבריא - מפני שהיא עמוקה, ומחשכת מבעוד יום, וסבורין שחשכה, וממוציאי שבת בצפורי - שיושבת בראש ההר, ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול, ומאחרין לצאת.

והכי יש לפרש, ממתנת עד כלות השבת, עד שתצא השבת בצפורי, אפילו אם אינו נמצא שם.

* * * * *

כי בסוכות הושבתי הוא פרעון למ"ש אברהם אבינו והשענו תחת העץ

איתא במדרש (פסיקתא רבתי פרשה י"ד) "זאת חקת התורה" וגו', כך פתח ר' תנחומא בר אבא, **כתיב** (משלי כ' ז'), "מתהלך בתומו צדיק", זה היה אברהם, שנאמר, (בראשית י"ז א'), "התהלך לפני והיה תמים", א"ר אלעזר בשם ר' סימן, כל מה שעשה אברהם למלאכים, פרע הקב"ה לבניו,

הוא אמר (בראשית י"ח ה'), **ואקחה פת לחם**, ופרע הקדוש ברוך הוא לבניו, (שמות ט"ז ד'), **הנני ממטיר לכם לחם**

הוא אמר (בראשית שם ד'), **והשענו תחת העץ**, פרע הקב"ה לבניו (ויקרא כ"ג מ"ג), **כי בסוכות הושבתי**

הוא ליוה למלאכים, (בראשית שם ט"ז), **ואברהם הולך עמם לשלחם**, והקדוש ברוך

הקושיא בלשון הגמרא

וקשה, איך אמר דקא "נפיק" בלולב שאינו שלו, שפירושו, שיוצא ידי מצוה בלולב שאינו שלו, הרי הדין שאינו יוצא, והיל"ל ואשתכח "דלא נפיק" משום שהלולב שאינו שלו,

ביאור הגמרא בהקדם קושיית הר"ן וביאורו

איתא בגמרא (סוכה מ"ו ע"ב) **אמר רבי זירא**, לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא. **מאי טעמא**, דינוקא מקנא קני, אקנויי לא מקני, ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו.

ואמר רבי זירא, לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה שיקרא, שנאמר למדו לשונם דבר שקר. ע"כ,

קושיית הר"ן

מקשה הר"ן, הרי האב נותן לבנו הלולב **במתנה ע"מ להחזיר**, ומכיון והקטן אינו יכול להחזיר, משום דמקני קני אקנויי לא מקני, ואין יכול להתקיים התנאי, וממילא הקטן אינו קונה, א"כ הלולב נשאר של האב ויכול לצאת י"ח, וא"כ למה אומרת הגמרא לא ליקני וכו', ומתרץ עיי"ש,

ביאור נאה מהמהר"ץ חיות בקושיית הר"ן

בהמשך הגמרא, לא ליקני איניש לינוקא, אומר רבי זירא מימרא נוספת, לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה שיקרא,

מבאר המהר"ץ חיות, דבאמת עפ"י קושיית הר"ן האב יוצא ידי חובה, מכיון והוא נותן לתינוק במתנה ע"מ להחזיר, ומכיון והתינוק אינו יכול להחזיר הוא לא קנה והאב יוצא י"ח,

ומה שאמרו בגמרא דקא נפיק בלולב שאינו שלו, הכונה שהתינוק אינו יוצא י"ח מכיון שאינו יכול להחזיר ולכן התנאי לא קיים והתינוק אינו יוצא י"ח,

אולם קשה, כותב המהר"ץ חיות, כיון דהוי קטן, ואינו בתורת חיוב, וחינוך שייך גם בזה, כיון דאם יהיה גדול יהיה יוצא במתנה ע"מ להחזיר, א"כ למה לא לתת לתינוק,

כי גדל חייא בריה, אפיך לה. (כתב רש"י אפיך לה, כשהיה אומר האב לבנו אמור לאמך לעשות עדשים, הוא אומר לה עשי קטניות והיא עושה עדשים).

אמר ליה, איעליא לך אמך, אמר ליה, אנא הוא דקא אפיכנא לה.

אמר ליה, היינו דקא אמרי אינשי, דנפיק מינד טעמא מלפך, (פירש רש"י פעמים שהבן מחכים את אביו אני היה לי לעשות כן), את לא תעביד הכי, שנאמר: **"למדו לשונם דבר שקר"**, ע"כ,

בגמרא חגיגה מובא הפסוק דובר שקרים וגו'

איתא בגמרא (חגיגה י"ד ב') תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן, בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא, אמר להם רבי עקיבא, כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור (שנראים כמו מים צלולים) אל תאמרו מים מים, משום שנאמר **"דובר שקרים לא יכון לנגד עיני"**,

ביאור השינו בפסוקים שאמר חז"ל

יש לבאר למה שינה בפסוקים, שבגמרא סוכה ובגמרא יבמות הביאו את הפסוק מירמיהו **"למדו לשונם"** ובגמרא חגיגה הביאו את הפסוק מתהלים **"דובר שקרים"**

אפשר לומר, משום שבגמרא בסוכה ובגמרא ביבמות מדובר בלימוד של ילדים, ולכן הביאו הפסוק **"למדו לשונם דבר שקר"**, שהוא לשון למוד,

ובגמרא חגיגה, מכיון ואין מדובר בחינוך הילדים, לכן היה מביא הפסוק **"דובר שקרים"** וגו'.

* * * * *

ביאור בדיוק קשה בלשון הגמרא

איתא בגמרא (סוכה מ"ו ע"ב) אמר רבי זירא, לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא. **מאי טעמא**, דינוקא מקנא קני, אקנויי לא מקני, ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו. ע"כ,

מבואר, מכיון דהתינוק יכול לקנות ואינו יכול להקנות לאביו בחזרה, יוצא שהאב כשהוא מקבל חזרה מהתינוק, **אינו יוצא ידי חובה**,

וכך אפשר לפרש, דהע"ה, חישוב לדעת, "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש", פירוש מהו הדבר היותר חשוב לאדם מכל דבר אחר בכל עמלו, שיש לאדם לעמול בו כל ימי חייו תחת השמש, כמ"ש ואחשבה לדעת זאת, עמל היא בעיני, מה הוא העמל החשוב ביותר, שצריך להיות בעיני,

וכאן רמז הפסוק, "עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם", כלומר העמל שצריך להיות, הוא בעסק הגמרא שכתבו רבינא ורב אשי. וע"ז אמרו בגמרא, וסימנך, "עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם", שזהו העמל שבו יש לעמול

* * * * *

בסוכות יש ללמוד מהנמלה כמ"ש לך אל נמלה עצל

איתא בגמרא (סוכות כ"ז ע"ב) א"ר אליעזר משבח אני את העצלנים בחג,

כתיב (משלי ו' ו'), "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם",

איתא בזוה"ק (אמור דף ק"ג), דהסוכה הויא צילא דמהימנותא, ומבואר בזוהר (פרשת פנחס דף ר"ל ע"א) פירוש שיושבים בצל האמת והאמונה,

מצינו את האמת אצל הנמלה וזה יש לעצל ללמוד בחג האמת

יש לבאר לך אל נמלה עצל, שהעצל ילך אל הנמלה ויחכם ממנה, את האמת שיש בנמלה, ומצינו בנמלה את האמת שבה ע"י צל דייקא,

איתא בגמרא (חולין נ"ז ע"ב) אמרו עליו על רבי שמעון בן חלפתא שעסקן (חוקר) בדברים היה, מאי עסקן בדברים, א"ר משרשיא, כתיב (משלי ו' ו') "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם", אשר אין לה קצין שוטר ומושל תכין בקיץ לחמה, אמר, איזיל איחזי אי ודאי הוא דלית להו מלכא, (ביקש לחקור אם נכון הדבר שאין לנמלה מלך),

אזל בתקופת תמוז, פרסיה לגלימיה, (פרס בגדו לעשות צל) אקינא דשומשמני, (על קן הנמלים) וברש"י הנמלים - אוהבים צל ושונאים חום),

אלא צ"ל שלזה הוסיף ואמר רבי זירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, משום דאתי לאגמוריה שיקרא,

מכיון והאב מבטיח לתינוק שנותן לו הלולב כדי לצאת, ובאמת אינו יוצא, שוב אתי לאגמורי שיקרא, ולכן אמר רבי זירא שלא יתן לו הלולב, משום שהתינוק חושב שהוא יוצא בזה י"ח ואין זה נכון, ומלמדו שקר,

לפי"ז מבואר כמין חומר הקושיא שהקשינו

לפי מה שנתבאר בכונת הגמרא שאמרה ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו, זה התינוק, כי הוא זה שיחשוב שהוא יוצא י"ח, מובן הלשון "דקא נפיק", ולא אמרו בלשון "ואשתכח דלא נפיק".

* * * * *

ביאור בכתוב מה יתרון לאדם בכל עמלו וגו' עמל היא בעיני

איתא בגמרא (בבא מציעא פ"ו ע"א) רב אשי ורבינא סוף הוראה, וסימנך, (תהלים ע"ג) "עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם", (וברש"י והם כללו האמור בדורות שלפניהם וסדרו את המסכתות), ע"כ,

כיצד מרומזים רבינא ורב אשי בפסוק (תהלים ע"ג) "עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם", רבו הפירושים עיין ברש"י ובמהרש"א ועוד,

ביאור במה שסימנו חז"ל את כותבי הגמרא דוקא בפסוק זה

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ט ע"ב) אמר רבי אלעזר, כל אדם לעמל נברא, שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר, כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד הוי אומר לעמל תורה נברא,

ועתה נבוא לבאר הפסוקים, כפתור ופרח, בספר תהילים אומר דהע"ה, (פרק ע"ג ט"ז), "ואחשבה לדעת זאת, עמל היא בעיני, עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם",

וזהו ההמשך של הושע נא דגן מדלקת. הושע
נא הון ממארה.

* * * * *

הושענא למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש ביאור מבעל דברי שאול

הושענות להושענא רבה, למען ציר עלה ונתעלה
ברכב וסוסי אש.

כתב בספר דברי שאול ממוהר"ר שאול יוסף
נתנזון זצ"ל (חלק הדרשות, ד"ה, נראה עפ"י מ"ש
במלכים ב' ב'), מה שאמר בהספד על אביו
מוהר"ר ארי' לייבוש נתנזון, (ביום א' פר כי
תשא תרלי"ג בעיר לבוב), דברים ששמע מאביו,
על הכתוב (במלכים ב' ב') שאמר אליהו הנביא
לאלישע, "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי, אם
תראה אותי לוקח מאתך",

ביאור נפלא ויסוד מוסד בדברי הדברי שאול

וכך כתב, כתיב (מלכים ב' פרק ב'), "ויהי כעברם
ואליהו אמר אל אלישע, שאל מה אעשה לך
בטרם אלקח מעמך, ויאמר אלישע ויהי נא פי
שנים ברוחך אלי,

ויאמר, הקשית לשאול, אם תראה אתי לקח
מאתך, יהי לך כן, ואם אין, לא יהיה, ויהי
המה הלכים הלוך ודבר, והנה רכב אש וסוסי
אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה
השמים, ואלישע ראה והוא מצעק, אבי אבי
רכב ישראל ופרשיו, ולא ראהו עוד ויחזק
בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים",

והנה ביאור הפסוק הלז שמעתי מכבוד אבי
מורי הרב הגאון ז"ל הכ"מ שביאר, שהכתוב
מעיד על גודל חכמת אלישע, שהנה, מי
שרואה רכב אש וסוסי אש, מה מאד יתפעל
לב אנושי ולא ירגיש כלל בשום דבר, אבל
אלישע, אף שראה זאת, לא נתפעל מכל זה רק
מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, שהרגיש
בחסרון, עכ"ל, וזהו אם תראה א-ו-ת-י, ולא
את רכב האש וסוסי האש, שהאדם מתפעל
מזה, עכ"ד,

מבואר, שחכמתו היתה שלא היה נתפעל ממה
שראה רכב אש וסוסי אש, רק את רבו אליהו
היה רואה, ולפיכך זכה לפי שניים ברוחך,

נפק אתא חד מינייהו (יצא אחד הנמלים) אתנח
ביה סימנא, (נתן בו רבי שמעון בן חלפתא סימן)
על, אמר להו נפל טולא, (הנמלה נכנסה חזרה לקן
ואמרה לנמלים שיש בחוץ צל) נפקו ואתו, דלייה
לגלימיה, נפל שמשא, (כשיצאו הנמלים הרים את
בגדו וחזרה השמש) נפלו עליה וקטליה, (הנמלים
הרגו את אותה הנמלה על כך ששיקרה אותם),
עיי"ש בהמשך המעשה,

מבואר, עד כמה יש אצל הנמלה את מידת
האמת, וזאת למידים עיי המעשה מהצל,

ועי"ש יש לומר, משבח אני את העצלנים בחג,
יבואו העצלנים בחג שהוא צילא דמהימנותא
צל האמת, וילמדו מהנמלה את מידת האמת
שלמידים מהצל

* * * * *

ביאור הושע נא הון ממארה הוא המשך לדגן מדלקת

בהושענות להושענא רבה, דגן מדלקת. הון
ממארה.

איתא בגמרא (ברכות כ" ע"ב) באמת אמרו בן
מברך (ברכת המזון) לאביו, ועבד מברך לרבו,
ואשה מברכת לבעלה, אבל אמרו חכמים תבא
מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו, אי
אמרת בשלמא דאורייתא אתי דאורייתא
ומפיק דאורייתא, אלא אי אמרת דרבנן, אתי
דרבנן ומפיק דאורייתא, אלא הכא במאי
עסקינן כגון שאכל שיעורא דרבנן דאתי רבנן
ומפיק דרבנן, ע"כ

ביאור ההמשך של הון ממארה לדגן מדלקת

אפשר לפרש ולומר, היכי דמי שאדם אוכל רק
מעט, שיחוייב רק מדרבנן,

אלא, י"ל אם ח"ו קרה לו שבא דלקת בדגן,
ואין לו מה יאכל, ואז אוכל קימעא, ואשתו
ובניו יכולין לברך לו, משום שנתחייב רק
מדרבנן ועי"ז אמרו חז"ל, תבא מארה לאדם
שאשתו ובניו מברכין לו,

ולכן מבקשים הושע נא דגן מדלקת, שלא
יצטרך לאכול מעט, ואז יברך בעצמו, ולא יגיע
ח"ו להון במארה, בגלל שאשתו ובניו ברכו לו.

עפ"י דברים נשגבים אלו, ניתן לפרש הפסוקים,

כתיב (תהילים ל"א כ'), "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פעלת לחסידים, בך, נגד בני אדם, תסתירים בסתר פניך, תצפנם בסכה מריב לשנות",

"טובך יש לרמוז, שהם ימים מט"ו תשרי עד כ"ב תשרי, וזהו טו-בד, ויש כאן רמז ליו"ט שני של גלויות, כמבואר לגבי פסח ושבועות שיש רמז ליו"ט שני,

"אשר צפנת ליראיך", הכוונה לסוכות, כמ"ש הכתוב, **תצפנם בסכה,**

"פעלת", הכוונה שניתן ל**פעול** ישועות,

"לחסידים", לאלה ה**חוסים עם המלך,**

"ב"ך", **בכ"ב בתשרי,** שהוא שמיני עצרת, כמ"ש בזוהר דלעיל,

ועפ"י הזוהר אפשר לבאר גם הכתוב, (שיר השירים פרק א') "הביאני המלך חדריו, נגילה ונשמחה, ב"ך",

* * * * *

רמז יש לג' פעמים בשנה שנוהגין לאכול בשר שנתעלם מן העין

רמז לאכילת קרעפלעך, דוקא בימים של עיו"כ, פורים, והושע"ר,

אפשר לומר, משום שקרעפלעך עשויים כך, שהבשר נעלם מן העין, ומצינו (ישעיה נ"ח ה') דבהמשך הפסוק ומבשרך אל תתעלם, כתיב, (ישעיה נ"ח ה') "הכזה יהיה צום אבחרהו, יום ענות אדם נפשו, הלכך כאגמן ראשו, ושק ואפר יציע",

יום ענות, הרמז ליום כיפור, הלכך כאגמן, רמז להושענא רבה, כדאיתא, (סוכה מ"ה ע"א), ילקוט שמעוני תהלים - פרק קיח - רמז תתעו). שנו רבותינו מורביות של ערבה מביאין וזוקפין אותם בצדי המזבח וראשיהם כפופים על גבי מזבח. שק ואפר יציע, הרמז לפורים.

* * * * *

ביאור במה שצעק אבי אבי רכב ישראל

נראה לומר עוד, דלפיכך כינה אלישע את אליהו רכב ישראל ופרשיו, לומר שלא היה מתפעל מהרכב אש, וסוסי אש, אלא, אתה הוא בעבורי רכב ישראל ופרשיו.

* * * * *

דברים נוראים מהזוהר הקדוש להושענא רבה ושמיני עצרת

איתא בזוהר (חלק ג דף ל"ב ע"א) האי יומא בשפוון תליא, (זה היום הושענא רבה, תלוי בתיקון הדיבור), בהאי יומא פקיד מלכא למיהב פתקין לסנטירא, (בזה היום מצווה המלך לתת את פסקי הדין להשטר המוציא את פסקי הדין לפועל), ומסתיימי דינין, (ומסתיימים הדינים, ואין עוד פתחון פה למקטרג לקטרג), **ואסתיים לישראל בישא מעלמא,** (ואז נסתם הלשון הרע והקטרוג של הסיימ המקטרג על העולם), **ביומא קדמאה דירחא,** (ביום הראשון של חודש תשרי), שירותא דדינא הוא, (אז הוא תחילת הדין), **וסיומא הוא בהאי יומא,** (והסיום הוא בזה היום של הושענא רבה),

תא חזי, (בא וראה), **ביומא דא,** (ביום הזה של הושענא רבה), שלמין ומסתיימי עמין, (מסיימים אומות העולם), **ברכאן דילהון,** (את קבלת הברכות שלהם, שקיבלו ע"י השבעים פרים, שהקריבו עליהם בשבעת ימי חג הסוכות), **ושראן בדינא,** (ומעתה הם מתחילים בהנהגת הדין),

וישראל ביומא דא, (אבל ישראל ביום הזה), מסיימי דינין דלהון, (מסיימים את המשכת ונתינת הדינים למלכות), **ושראן בברכתא,** (ועתה הם מתחילים בקבלת הברכות),

דהא ליומא אחרא, (כי ליום האחר שהוא שמיני עצרת), **זמינין לאשתעשעא במלכא,** (הם מוזמנים להשתעשע עם המלך ב"ה), **לנטלא מניה,** (כדי לקבל ממנו), **ברכאן לכל שתא,** (ברכות לכל ימות השנה), **ובהוא חדוותא,** (ובאותה השמחה), **לא משתכחי במלכא,** (לא נמצאים עם המלך), **אלא ישראל בלחודיהו,** (אלא ישראל בלבדם), **ומאן דיתיב עם מלכא,** (ומי שיושב עם המלך), **ונטל ליה בלחודיה,** (והמלך לוקח אותו לבדו לשבת עמו), **כל מה דבעי,** (כל מה שהוא רוצה), **שאיל ויהיב ליה,** (שואל ומבקש, וניתן לו מבית המלך), ועל דא כתיב (ועל זה כתוב), (מלאכי א' ב') **אהבתי אתכם אמר ידו"ד וגו',**

מפתח ענינים שמחת תורה תשע"זעמוד יד

והיית א"ך שמח הם שבעת ימי החג ונשמחה ב"ך הוא שמחת התורה

צילא דמהימנותא שבחג הוא ההכנה לחלק התורה בשמחת תורה

עמוד טו

סיפור החנווני שנתן לעני בהקפה

עמוד טז

תירוץ הגאון מוילנא על קושית הגמרא

ביאור הכתוב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם עפ"י הכתוב מבורכת ה' ארצו

עמוד יז

ביאור נאה למה יום הגשמים חשוב כיום הראשון של בריה"ע

איך הזכיר חובת משה רבינו, כזכות

ביאור למה אמר וטובל בשמן רגלו

עמוד יח

מכיון דאין עונשין מן הדין היה צריך לחזר אחר כל האומות מהר"ל

עמוד יט

ברוך מבנים אשר ביאור העקידה ביאור האלשיך

ביאור המהר"ל על מה אבדה הארץ

עמוד כ

ביאור המהר"ל מפני מה אין תלמידי חכמים מצוים שיוצאים מהם תלמידי חכמים

והיית א"ך שמח הם שבעת ימי החג ונשמחה ב"ך הוא שמחת התורה

כתיב (דברים ט"ז י"ג), "חג הסכת תעשה לך שבעת ימים וגו', ושמחת בחגך, שבעת ימים תחג לה' אלקיך, והיית אך שמח",

כתיב (תהלים קי"ח), זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו,

איתא במדרש (ילקוט שמעוני תהלים - פרק ק"ח - רמז תתעו), א"ר אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם בהקב"ה אם ביום, בא שלמה ופרש (שיר השירים פרק א' ד') נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך, בך, בכ"ב אותיות.

עד כ"א שמחת החג, ובכ"ב שמחת התורה

אפשר לרמז ולומר, ושמחת בחגך, שמחת החג שבעת ימים, הם עד כ"א תשרי, וזהו והיית א"ך שמח, שהוא כ"א תשרי,

כ"ב בתשרי, הוא נגילה ונשמחה ב"ך, השמחה היא כבר לא בחגך, אלא בכ"ב אתיות, שבתורתך.

* * * * *

צילא דמהימנותא שבחג הוא ההכנה לחלק התורה בשמחת תורה

הסוכה נקראת צילא דמהימנותא מכיון והיא יציאה מהקבע וההרגל

כל דבר שבא באופן קבוע, נראה שהוא בא בדרך הטבע, כגון, השמש שזורחת בכל יום בדרך קבע, דבר זה הופך להרגל והרגל נעשה טבע אצל בני אדם, שטועים וחושבים שזהו מנהגו של עולם וזהו טבעו של עולם, אך חלילה לאיש ישראל מחשוב כדבר הזה, כידועים הם דבריו הנוראים של הרמב"ן, שהם נר לרגלינו ואור לנתיבותינו,

כתב הרמב"ן (פרשת בא, פרק י"ג פסוק ט"ז) שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים, אין בהם טבע, ומנהגו של עולם,

ויהי היום, והעני עובר ללב הצרכניה השכונתית, ולפתע יוצא אליו בעל החנות וקורא לו,

בא היכנס וקח לך לכבוד החג מכל טוב, עומד לו העני תמיה, אבל אין בידי פרוטה לפרוטה שאוכל לשלם, אומר לו בעל הבית, אתה עכשיו תיקח בהקפה, ולאחר החג יהיה סיפק בידך ללכת ולחפש לך איזה עבודה כל שהיא שתוכל להתפרנס הימנה, וכך תוכל לשלם,

באין גבול לשמחתו של העני, החל להודות ולשבח להשי"ת שכך זימן לידו, ובעיקר שמחתו היתה בכך שהחנווני בעל הבית סומך עליו נותן לו בהקפה בתקווה שלאחרי החג יעשה את המוטל עליו בכדי שיוכל לשלם לבעה"ב,

שמחת החג שהיתה לעני באותו חג אין מילים שיוכלו לתאר, כעבור ימי החג, היה העני נמנע מלהראות אל בעל הבית, מכיוון ועדיין לא השיג את המעות שיש עליו לשלם לבעל הבית, אבל היה נחוש בדעתו לצאת ולמצוא איזה מלאכה שתוכל מעט לפרנסו, כי הרי בעה"ב סמך עלי ונתן לי בהקפה והאמין שאחרי החג אעשה את שלי,

וכך עשה חיפש ומצא כמ"ש יגעת ומצאת, ולאחר שהרויח כמה פרוטות וירא כי טוב, הרי מצא לו דרך חדשה, עד שהסיר מעליו את בגדי עניותו ויהי כאחד האדם, ע"כ

על פי מעשה זה, אפשר לפרש את הלשון הקפה

אנחנו עניים בדעת התורה והחכמה, ובא בעה"ב בשמחת תורה ונותן לנו **תורה בהקפה**, וסומך עלינו שנבוא לשלם לו על מה שנתן לנו בהקפה וסומך שנתחיל לעסוק בתורתו, שלא נהיה עניי דעת,

איך נהיה כפויי טובה, ולא ניקח את עצמנו מיד אחרי החג למצוא דרך איך להשיב לבע"ב על גמולו הטוב, בעיקר ע"כ שסומך ונותן לנו את התורה בהקפה,

בכך נתבר כפתור ופרח מהו הלשון הקפה בשמחת תורה, שאז הוא התחלת התורה מחדש וגם העני יכול לבוא ולהצטרף.

* * * * *

לפיכך הסוכה שיש בה יציאה מן הקבע אל הארעי, היא זו שמסמלת את האמונה הטהורה, שכל דבר הוא ארעי ונס מחודש, ואין שום דבר של קבע בעולם, ולכן נקראת הסוכה **"צילא דמהימנותא"**

ביאור בדברי הרמב"ן שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו וכו'

בשמחת תורה, שאדם בא לקחת חלק בתורת משה רבינו, זה אחרי שבעת ימי הסוכה, **צילא דמהימנותא**, שבהם אנו רוצים לזכות לאמונה הטהורה ששום דבר אינו בדרך **קבע** ומנהגו של עולם, ואז אפשר לבוא ולקחת חלק בתורת משה רבינו, כמ"ש הרמב"ן, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, **שזהו בשמחת תורה**,

עד שנאמין, בכל דברינו ומקרינו, שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, **שזהו בחג הסוכות**,

ביאור הכתוב תן חלק לשבעה וגם לשמונה

איתא במדרש (קהלת רבה יא ב') **כתיב** (קהלת פרק י"א ב') **"תן חלק לשבעה וגם לשמונה"**, ר' לוי אמר תן חלק **לשבעה** אלו ז' ימי הסוכה, וגם **לשמונה** (במדבר כ"ט) **"ביום שמיני עצרת"**, ע"כ,

וכך הוא פירוש הפסוק הנדרש **במדרש**,

"תן חלק" זה החלק בתורת משה רבינו, כדאיתא (אבות ה' כ'), **תן חלקנו בתורתך**,

"לשבעה" אלו ז' ימי הסוכה, שבהם יש לנו את הזכיה **לצאת מן הקבע ולזכות לאמונה אמיתית**,

"וגם לשמונה" זהו **"ביום שמיני עצרת"** (במדבר כ"ט), שבו באים לקחת חלק בתורת משה,

* * * * *

סיפור החנווני שנתן לעני בהקפה

מעשה בעני הילך ולבוש בלויי סחבות שכל רכושו בעגלה המסתרכת לפניו, מאכלו משיירי מטבח הישיבה, ובהתקרב החג לרש אין כל,

תירוץ הגאון מוילנא על קושית הגמרא

איתא בגמרא (סוכה מ"ח ע"א) והיית אך שמח, **לרבות** לילי יום טוב האחרון של חג,

הכל תמיהין, הרי אכין ורקין **מיעוטין** הן, ואיך זה בא כאן **אך יצא יצא לרבות**,

ותירץ הגאון מוילנא, דבשבעת ימים של סוכות יש מצוות **סוכה לולב ושמחה**, אך ביום השמיני נשאר רק **שמחה ללא סוכה ולולב**,

ולכן, אך שממעט **סוכה ולולב**, בא **לרבות** לילי יו"ט אחרון של חג, שממשיך **השמחה**, ללא **סוכה ולולב**, (מובא במהריץ חיות סוכה מ"ח).

ביאור נוסף עפ"י דברי הזוה"ק

אפשר לתרץ עוד, עפ"י דברי הזוהר שהבאנו לעיל (עמוד י"ג), כי בשמחת תורה העמים מפסיקים לקבל, ורק בני ישראל מוזמנים עם המלך, **וכל מה דבעי**, (כל מה שהוא רוצה), **שאינו ויהיב ליה**, (שואל ומבקש, וניתן לו מבית המלך)

וזהו אך שמח לרבות לילי יו"ט אחרון, שיש כאן מיעוט לאוה"ע שמפסיקים לקבל.

* * * * *

ביאור הכתוב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם עפ"י הכתוב מבורכת ה' ארצו

כתיב (דברים פרק ל"ג יג) "וליוסף אמר מברכת ידוד ארצו",

כתיב (תהלים קט"ו ט"ו) "ברוכים אתם לידוד עשה שמים וארץ",

ביאור הכתוב עשה שמים וארץ, מצינו ברש"י על הפסוק (בראשית י"ד י"ט) "ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ",

פירש רש"י (בראשית י"ד י"ט) **קונה שמים וארץ** - כמו "עושה שמים וארץ", ע"י עשייתו קנאן להיות שלו, ע"כ,

מבואר, **דעושה שמים וארץ** פירושו שעשאן להיות שלו, ואיך כתב מיד בהמשך (תהלים קט"ו ט"ז) השמים שמים לידוד **והארץ נתן לבני אדם**, וכתוב זה סותר לכאורה את הכתוב **עושה שמים וארץ**, שגם השמים וגם הארץ קנאן להיות שלו, כפירוש רש"י,

יש לבאר הכתובים כדלהלן

איתא בגמרא (ברכות ל"ה ע"א) ר' לוי רמי, כתיב (תהלים כ"ד א') **לה' הארץ ומלואה**

וכתיב (תהלים קט"ז ט"ו) השמים שמים לה' **והארץ נתן לבני אדם**, לא קשיא כאן **קודם ברכה**, כאן **לאחר ברכה**,

פירוש, שקודם שעושה האדם **ברכה** על מה שאוכל, אין הקב"ה נותן לו את הארץ, רק לאחר שמברך, הקב"ה נותן את הארץ לבני אדם,

ביאור הכתוב ברוכים אתם לה' הכונה כשעושים ברכה לה'

ובכך מבואר הסתירה בפסוקים שהבאנו לעיל, **ברוכים אתם לידוד**, עשה שמים וארץ, שגם השמים וגם הארץ הם שלו, וכתוב **והארץ נתן לבני אדם**,

יש לפרש הכתוב **ברוכים אתם לידוד**, שכאשר אתם עושים **ברכה** לה', כמ"ש **ברוכים אתם לידוד**, אזי מה שעשה הקב"ה להיות שלו, נתן לבני אדם, בגלל הברכה שבירכו,

ובכך מבואר כי התירוץ של הגמרא, **כאן קודם ברכה**, **כאן לאחר ברכה**, נמצא מפורש בפסוק.

ביאור הכתוב מבורכת ה' ארצו

וכך אפשר לפרש הפסוק, "מברכת ידוד ארצו", פירוש, שאחר שמברך את ה' אז הוא ארצו.

* * * * *

ביאור נאה למה יום הגשמים חשוב כיום הראשון של בריה"ע

איתא בגמרא (תענית ז' ע"ב) אמר רבי חמא ברבי חנינא, גדול **יום הגשמים**, כיום שנבראו שמים וארץ,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ד פסקה ו') למה אין כתיב בשני כי טוב, רבי חנינא אומר, שבו נבראת מחלוקת, שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים,

איתא בגמרא, (נדרים מ' ע"א) נהרא מכיפיה מתברך, פירש הר"ן, מכיפיה, מסלעו, כלומר, ממקורו הוא מתגדל, שאע"פ שאנו רואים שכשהגשמים יורדין נהרות מתרבים, עיקר רבויין ממקורן הוא, כדאמרי בגמרא תענית (כ"ה ע"ב), אין לך כל טפח וטפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים, ע"כ,

ועוד איתא שם, תהום אל תהום (רש"י, מים עליונים ומים תחתונים), כל אחד קורא לחבירו, א"כ מצינו שבגשמים, המים העליונים מתחברים עם המים התחתונים, שהיו במחלוקת, וכשהם מתחברים, דבר זה משמיע שלום,

וכך אפשר לפרש, גדול יום הגשמים, כיום שנבראו שמים וארץ,

דיום שנבראו בו שמים וארץ היה ביום הראשון, ואז עוד לא היתה המחלוקת, לפיכך יום הגשמים המביאים שלום בין מים התחתונים והמים העליונים, כדאמרינן שכל אחד קורא לחבירו, הוא כמו היום הראשון, שעדיין לא היתה המחלוקת, וזהו, גדול יום הגשמים, כיום שנבראו שמים וארץ.

* * * * *

איך הזכיר חובת משה רבינו, כזכות

בתפילת גשם, זכור, משוי בתיבת גמא מן המים. נמו דלה דלה והשקה צאן מים. סגולת עת צמאו למים. על הסלע הך ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים,

וקשה, למה היה מזכיר הפייטן את הכאת הסלע, שלכאורה נראה שהיה זה חובה ולא זכות, ואמר, בצדקו חון חשרת מים,

וצריך לבאר הענין, עפ"י הא דאיתא בגמרא (סוטה ט' ע"א), דרש ר' חנינא בר פפא מאי דכתיב (תהלים ל"ג א') "רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה, אל תקרי נאווה תהלה, אלא נוה תהלה זה משה, ודוד, שלא שלטו שונאיהם במעשיהם",

איתא במדרש, (מצאתי בפרשת דרכים, בדרוש השמיני עמוד צ"ח בד"ה עוד נקדים), אלמלא היה משה רבינו נכנס לא"י, לא היה נחרב בית המקדש, ולא היתה אומה ולשון שולטת בישראל, ע"כ,

ואיתא במדרש (איכ"ר ד' ט"ו) מזמור לאסף, קינה לאסף מבעי ליה, אלא על ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא פגע בנפשות, ע"כ,

היוצא לנו מזה, כי דבר זה שלא נכנס משה רבינו לארץ ישראל, היה לטובתם של ישראל, שלא פגע בנפשות, כי אם היה מש"ר נכנס לארץ והיה בונה את בית המקדש, ואז לא היה נחרב הבית, וח"ו היה פוגע בנפשות, כמאמרם ז"ל,

לפיי"ז יש לומר, שזה שמה רבינו לא הכניסם לארץ, היה הצלתם של ישראל, והגורם לכך, שהוא הכאת הסלע, גם היה להצלתם של ישראל,

והיה זה מסירות נפש של משה רבינו שמסר נפשו בשביל כלל ישראל, ולזה הזכיר הפייטן, זכותו של משה רבינו, שמסר נפשו בשביל כלל ישראל בהכאתו בסלע, על הסלע הך, ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים.

* * * * *

ביאור למה אמר וטובל בשמן רגלו

כתיב (דברים ל"ג כ"ד) "ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וטבל בשמן רגלו",

לכאורה למה היה צ"ל רגלו, ולא די טובל בשמן,

ויש לומר, משום שטבע השמן שצף מעל פני המים, וכשאדם טובל בבור מים, שמלמעלה יש שמן, הרי הוא טובל את גופו במים רק מלמעלה צף השמן,

שהיה מחזיר אותה על עשו ועל ישמעאל - משום שלא יאמרו אם נתת לנו התורה היינו מקבלין, שאר אומות נמי יאמרו כך. אלא על כל אומה ולשון היה מחזיר.

וקרא דקאמר וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, הכי קאמר, אחר שחזר על כל האומות ולא קבלוהו, בא אל עשו וישמעאל, כי אלו מסתבר יותר שיקבלוהו, שהם זרע אברהם, שקיים כל התורה (יומא כ"ח ע"ב),

והיה מחזיר עליהם דרך מעלות, מתחלה אל הרחוק, עד שבא אל עשו וישמעאל. והם היו ראויים לקבל אותה, מפני שהם זרע אברהם, ואפילו הכי לא קבלו אותה. ולפיכך וזרח משעיר למו, כיון דלא קבלו אף בני עשו - שוב אין מי שיקבל אותה, ובא אל ישראל מהר שעיר. וכן בפארן גם כן, שבסוף בא אל פארן, אמר אלו בני ישמעאל [ראוי] שיקבלו אותה, ולא קבלוהו. אז בא אל ישראל, כי מעכשיו לא נשאר אחד:

ומה שזכר עשו וישמעאל, מפני כי יש בעשו שאין בישמעאל, ויש בישמעאל שאין בעשו, ישמעאל נמול בתחלה (בראשית יז, כה), וקבל עליו בריתו של אברהם. ועשו אינו בן הפלגש, כמו ישמעאל שהיה בן הפלגש. ולפיכך באחרונה בא אל אלו שנים. והא דאמרינן בספרי שהשיב עשו מפני שנאמר לו "על חרבך תחיה", וכן ישמעאל מפני שנאמר לו "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל", לא שהאומות האחרים שלא נתברכו בברכה הזאת לא היו משיבים כך, אלא רוצה לומר אפילו אלו שהיו מזרע אברהם ויצחק, כיון שנתברכו בברכה הזאת שאינה הגונה וראויה, כל שכן האחרים, שלא נתברכו כלל, שנמצאו בהם כל אלו הדברים כולם,

ואם תאמר, ומנא ליה לרז"ל לומר שהחזיר הקדוש ברוך הוא התורה על כל אומה ולשון, שמא לא החזיר רק על בני אברהם, וכיון דאינהו לא קבלוהו, אחרים לא כל שכן.

אין להעניש מכח קל וחומר

ויש לומר, דזה לא יתכן, דהרי הם יהיו אומרים שהיו מקבלים אותם, ולא היה יכול לענוש את האומות - מה שלא קבלו את התורה - מכח קל וחומר.

דהא בפרק שור שנגח (ב"ק לח. ורש"י שם) מסיק דבשביל זה היה הקדוש ברוך הוא מתיר

וכאשר התורה רצתה לומר שיהיה כל כך הרבה שמן, שיוכל לטבול את כולו בשמן, היה צריך לומר שעד רגלו שלמטה יהיה טובל בשמן. ולכן נאמר "רגלו" שגם רגלו טבלה בשמן ואז ודאי שכולו בשמן.

* * * * *

מכיון דאין עונשין מן הדין היה צריך לחזר אחר כל האומות מהר"ל

כתיב (דברים - ל"ג ב') "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש",

איתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, וכתיב אלוך מתימן יבוא וגו' מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוהו עד שבא אצל ישראל וקבלוהו,

כתב המהר"ל בספר גור אריה (דברים - ל"ג ב') פתח תחלה בשבחו של מקום כו'. דאם לא כן, מה ענין ויאמר ה' מסיני לכאן, שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה.

וכן שנינו בספרי, שהלך אל עשו אם יקבלו את התורה, והשיב עשו מה כתיב בה, אמר לו לא תרצח (שמות כ, יג), לא תגזול וגו'. אמר עשו, כל ברכתו שנתברך ועל חרבך תחיה (בראשית כז, מ), אמר לישמעאל שיקבל את התורה, אמר מה כתיב בה, אמר לא תגנוב (שמות כ, יג). אמר, כל ברכותיו אינו רק והוא יהיה פרא אדם ידו בכל (בראשית טז, יב), שיהיה מלסטם את הבריות, ואיך יקבל התורה. אמר לעמון ומואב שיקבלו את התורה, אמרו מה כתיב בה, אמר לא תנאף, (שמות כ, יג). אמרו, כל עצמן של אותה אומה של עריות הוא, דכתיב (בראשית יט, לו) ותהרנה שתי בנות לוט מאביהן, היאך יקבלו את התורה:

ואף על גב דבקרא לא כתוב אלא שעיר ופארן, ובפרק קמא דעבודה זרה (ב ע"ב), נמי קאמר שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה על כל אומה ולשון, ומנא לן לומר כך.

ונראה, דודאי היה הקדוש ברוך הוא מחזיר התורה על כל האומות, דאם לא כן, מאי שנא

ודבר זה מן התימה שיהיה חרבן הארץ בשביל שלא ברכו בתורה תחלה, ולא בשביל עכו"ם וגלוי עריות ושפיכת דמים שהיו בבית ראשון.

אמנם ביאור זה כי הדבר שהוא סבה אל מציאות דבר אחר הוא ג"כ סבה אל קיום מציאותו. ואל יקשה לך כי הנגר הוא סבה לבנין הבית, ועם כל זה בהעדר הנגר ישאר הבית קיים. דבר זה אינו, כי אין הנגר סבה לבית רק שהוא מקרב העצים יחד, ודבר זה הנגר פועל לא עצם הבית והבית נעשה מן הנגר במקרה.

אבל דבר שהוא סבה בעצם אל מציאות דבר אחר כל שכן שהוא סבה לקיום שלו שהרי היה סבה שיהיה נמצא וכן גם כן הוא סבה לקיום שלו ודבר זה מבואר במופת.

ולפיכך אם היו מברכין על התורה תחלה לומר ברוך נותן תורה לישראל, **והיה אהבה אל הש"י במה שנתן תורה לישראל,**

כי זה ענין הברכה על התורה

שהוא יתברך מבורך על זה ואוהב השי"ת בשביל הטוב שנתן לו התורה, ואז היה זה סבה ג"כ שתהיה התורה מתקיימת בישראל, שהיה השי"ת נותן בלבם לשמור ולעשות ולקיים אף אם היו עוברים לפעמים מצוה אחת, היו חוזרים מיד לשמור ולעשות ולקיים, וזה היה מן השי"ת אשר הוא סבה לתורה והוא גם כן סבה שלא תתבטל. דומה לזה, כאשר הגיע נזק אל ענף היוצא מן האילן, אז העקר שממנו יצא חוזר וגודל גדולו מן השרש אשר היה סבה לגדול שלו שיצא, ובלא השרש אין קיום לאילן כלל,

ולפיכך אילו היו מברכין בתורה תחלה, מה שהוא יתברך סבה לתורה ונתן להם התורה, והיו דבקים בו יתברך באהבה במה שנתן תורה לישראל, מצד הדבקות הזו היה השי"ת סבה גם כן שלא תתבטל התורה. אבל מפני שלא ברכו בתורה תחלה, שלא היו דבקים בו יתברך באהבה במה שנתן תורה לישראל, לא היה כאן סבה מקיימת את התורה בישראל, ובאו לידי זה שעברו על התורה ודבר זה גורם שאבדה הארץ,

ממונן לישראל, **ולא מענישין מכח קל וחומר.** ולפיכך בודאי על כולם החזיר. אלא שכתוב בקרא "שעיר" ו"פארן", שהם האחרונים, דמסתברא שהם יקבלו אותה, **עכ"ל המהר"ל.**

ברוך מבנים אשר ביאור העקידה ביאור האלשיך

בעקידה מבאר, "ברוך מבנים אשר", כי כאשר אח אחד מבורך יותר מהאחרים יש קנאה ושנאה בין האחים, ולכן אומר הפסוק **ויהי רצוי אחיו,**

באלשיך מבאר, "ברוך מבנים אשר", שיהיו לו ילדים מבורכים, **ויהי רצוי אחיו שירצו להשתדך אתו,**

באלשיך מבאר, "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך", שלא כמו תגרים שאינם שמחים בצאתם מכיון ואינם יודעים אם ואיך יצליחו, אבל לזבולון אומרת התורה שיכול לשמוח כבר בצאתו מכיון ויששכר באהליך.

באלשיך מבאר, "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך", שלא כמו תגרים שאינם שמחים בצאתם מכיון ואינם יודעים אם ואיך יצליחו, אבל לזבולון אומרת התורה שיכול לשמוח כבר בצאתו מכיון ויששכר באהליך.

ביאור המהר"ל על מה אבדה הארץ

ספר תפארת ישראל - הקדמה

איתא בגמרא (נדרים דף פ"א ע"א) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבין את זאת על מה אבדה הארץ וגוי דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עזבם תורתך, ולא הלכו בה היינו ולא שמעו בקולי היינו ולא הלכו בה אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה, ע"כ.

וזה שאמר הכתוב (ירמ' ט"ו) ולא שמעו בקולי
נגד התורה עצמה,

ולא הלכו בה שלא לקחו התורה עם סבתה, כי
לקיחת התורה עם סבתה נקרא הליכה בתורה
לגמרי. ומפני זה לא היו יודעים דבר זה לא
חכמים ולא נביאים ולא המלאכים, כי דבר זה
מגיע אל הסבה הראשונה בפרט ואין מגיע אל
המסובב, וכל אלו הם עלולים ומסובבין ולכן
פרשה הקב"ה בעצמו.

וכן אם אין תלמיד חכם מברך בתורה תחלה,
אין לוקח את התורה עם סבת התורה, ויש
כאן הסרה והפסק, ואין יוצאין ממנו תלמידי
חכמים, כמו מי שלקח אילן בלא שרש אשר
ממנו האילן, אז אין נמשך פרי ממנו, ולפיכך
אם מברך בתורה תחלה יוצא מהם תלמיד
חכם ועושה פרי. ומפני כך כאשר האדם מכוין
בתורה להש"י אשר נתן התורה, גם כן הש"י
מציל אותו מן השגיאה ויאיר עיניו בתורתו.
עכ"ד.

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון

ניתן לפנות אל "מכון פאר"

רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

ביאור המהר"ל מפני מה אין תלמידי חכמים מצוים שיוצאים מהם תלמידי חכמים

ספר תפארת ישראל - הקדמה

הטובה הגדולה שהיא התורה שהיא טובה על
הכל, שיש לברך הש"י ויתעלה שמו על זה בכל
לבו וכפי הטובה העליונה לא היו מברכים בכל
לבם.

וזה שאמרו שם (נדרים פ"א ע"א) ג"כ מפני
מה אין תלמידי חכמים מצוים שיוצאים מהם
תלמידי חכמים מפני שאין מברכין בתורה
תחלה. כי אף אם היו מברכין בפה, מ"מ דבר
הזה שהוא נתינת התורה צריך לברך הש"י
בכל לבו,

ובזה יש לו האהבה הגמורה אל הש"י.

ואף אם הוא תלמיד חכם והוא צדיק גמור,
רחוק הדבר הזה שיברך הש"י בכל לבו על
נתינת התורה כפי הראוי. ועוד כי התלמיד
חכם לבו דבק אל התורה כי חביבה התורה על
לומדיה,

ובשביל אהבתם לתורה דבר זה מסלק אהבת המקום
בשעה זאת שבאים ללמוד,

כי כאשר באים ללמוד תורה ואהבתם אל
התורה, אין בלמוד שלהם האהבה אל השם
יתברך במה שנתן תורה,

כי אין האהבה לשנים, כי כל אהבה היא
דבקות בנאהב ואם דבק בזה אינו דבק באחר,
ולפיכך אהבת התורה שהיא חביבה עליהם,
דבר זה מסלק שאין הברכה בכל לבו אל
הש"י במה שנתן התורה.

וזה שאין מברכים בתורה תחלה, ולפיכך אין
יוצאים מהם תלמידי חכמים, כי אלו היו
אוהבים אותו במה שהתורה נמצא מאתו
יתברך, היה השם יתברך ג"כ סבה לתורה
לצאת מהם תלמידי חכמים,

ועתה שהם דבקים ורודפים אחר התורה
עצמה בלבד, ואינם דבקים בו יתברך במה
שהוא יתברך סבה לתורה, לא היה יוצא
מאתם תלמיד חכם שיש בו תורה, שאין כאן
הסבה המשפיע את התורה הוא התלמיד חכם.